

STICHTING OORLOGS- EN VERZETSCENTRUM GRONINGEN

JAARVERSLAG 2017

Jaarverslag Stichting Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen 2017

Inleiding

Over OVCG

Educatie

Communicatie

Tentoonstellingen

Audiovisuele presentaties

Publieksactiviteiten

Collectie en nieuwe aanwinsten

Samenwerking

Bestuur en medewerkers

Inleiding

Het Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen (OVCG) heeft in 2017 verder geïnvesteerd in haar toegankelijkheid voor het publiek. De OVCG-nieuwsbrief is in het leven geroepen en door het aantrekken van een vrijwilliger Social Media en PR kon de Facebook-pagina meer worden gebruikt en dat was meteen terug te zien in het aantal volgers.

Een belangrijke publieksactiviteit betrof de dit jaar voor het eerst georganiseerde zeer succesvolle, Bob Houwen lezing. Het is de bedoeling dat deze lezing uitgroeit tot een jaarlijks terugkerend evenement. Ook de literaire avond in mei werd goed bezocht.

Daarnaast kan het OVCG wederom terugkijken op een zeer succesvol jaar op educatief gebied. Het project de Tweede Wereldoorlog in de stad Groningen kende een wachtlijst en in het Oldambt deden 540 leerlingen mee, een recordaantal.

Ook heeft het OVCG de banden met andere museale instellingen in de provincie aangehaald; zowel voor het Streekhistorisch Centrum in Stadskanaal als voor het museum Stad Appingedam leverde het OVCG bruiklenen en inhoudelijk advies.

Het OVCG kijkt tevreden terug op afgelopen jaar en alle diverse activiteiten die zijn ontplooid. Daarnaast blijven het OVCG en de bijbehorende archieven goed vindbaar voor hen die onderzoek doen of vragen hebben over gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog. De functie van informatie- en kenniscentrum blijft, het hele jaar door, de spil van het OVCG.

F.R. Vermeer

Voorzitter OVCG

Over het OVCG

De Stichting Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen is opgericht in 1991. Het OVCG is een documentatie- en informatiecentrum over de Tweede Wereldoorlog in stad en provincie Groningen. Het OVCG is een onafhankelijke stichting, die financieel op structurele basis wordt ondersteund door de gemeente Groningen en de provincie Groningen.

De stichting verzamelt en beheert het archief van de periode van de Duitse bezetting van stad en provincie Groningen. Dit archief bestaat uit ruim 16 meter documentatie, 600 affiches, 5000 foto's, 2500 kranten en tijdschriften, 3000 boeken en meer dan 2500 objecten uit deze tijd.

Missie

De centrale doelstelling van het OVCG is het levend houden van de herinnering aan en informatie geven over de oorlogs- en bezettingstijd van 1940-1945 en de nasleep daarvan. In het bijzonder wordt daarbij aandacht besteed aan het verzet in stad en provincie Groningen, alsmede aan actuele en historische thema's die daaraan verwant zijn.

Kerntaken:

- het initiëren, organiseren en realiseren van educatieve projecten over de Tweede Wereldoorlog in stad en provincie Groningen;
- het verwerven, het behouden, het registreren, het documenteren en digitaliseren van de materiële getuigenissen;
- expertisecentrum voor historisch onderzoek naar de Tweede Wereldoorlog in stad en provincie Groningen;
- andersoortige projecten die de bijzondere geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog in stad en provincie Groningen weerspiegelt.

Educatie

De Tweede Wereldoorlog Dichterbij in de stad Groningen

In samenwerking met RHC Groninger Archieven, GAVA, het Menso Alting College en Stenden Hogeschool wordt jaarlijks het project De Tweede Wereldoorlog Dichterbij in de stad Groningen georganiseerd. Op vier ochtenden in maart en april vond het project plaats in de stad Groningen. Ruim 650 leerlingen van groepen 7 en 8 van 15 verschillende scholen uit de stad en provincie namen deel aan het project.

Dit project bestond uit de volgende onderdelen:

- Zoeken naar sporen van de Tweede Wereldoorlog in de stad Groningen
- Ontmoeting met de Groningse Bartha Valk, die als Joods meisje met haar gezin met 6 broertjes en zusjes de Holocaust overleefde
- Een presentatie van stukken, foto's, voorwerpen en filmbeelden uit en over de oorlog in de lokale omgeving.

Drieëntwintig leerlingen van het ROC Menso Alting College, opleiding klassenassistent, hebben de wandelingen door de stad begeleid. Zij hebben dit ervaren als een zeer waardevol onderdeel van hun opleiding.

De Tweede Wereldoorlog Dichterbij in Oldambt

Het OVCG en RHC Groninger Archieven organiseren jaarlijks in samenwerking met Stichting Vier 5 Mei en lokale organisaties een educatieproject in de gastgemeente bevrijding. Voor 2017 is gekozen voor de gemeente Oldambt en werd er in het bijzonder aandacht besteed aan de Jodenvervolgung.

Het project vond plaats op vijf ochtenden; 10 t/m 13 en 17 april in Winschoten.

We ontvingen rond de 540 basisscholieren (groepen 7 en 8 van 18 basisscholen in de gemeente Oldambt), hun leerkrachten en ouders/begeleiders. De leerlingen verdiepten zich in de impact van de Tweede Wereldoorlog op hun omgeving.

Zo was er een ontmoeting met een ooggetuige uit de regio, bezochten de leerlingen een expositie over de Tweede Wereldoorlog in deze gemeente, kregen de scholieren filmbeelden uit Groningen te zien uit de jaren 1940-1945 en maakten ze een stadswandeling langs sporen van de oorlog.

Aan het eind van de ochtend kreeg iedere leerling de lesbrief 'De Tweede Wereldoorlog dichterbij in het Oldambt' uitgereikt. Hierin worden een aantal thema's, zoals dagelijks leven, Duitse aanwezigheid en collaboratie, Jodenvervolgung, verzet en bevrijding op lokaal niveau toegelicht. Van elk thema wordt eerst een korte toelichting gegeven en daarna gaan de kinderen aan de slag met bronnenmateriaal.

Uit vele reacties blijkt, dat leerkrachten de inhoud én de professionele uitvoering waarderen. De tekst van de wandeling met routekaartje en de lesbrief blijven beschikbaar, zodat scholen of andere organisaties die ook in volgende jaren kunnen gebruiken.

De Leskisten

De leskisten zijn in 2017 7 keer uitgeleend.

Communicatie

Als documentatie- en informatiecentrum is het OVCG de enige instantie in de provincie die structureel aandacht heeft voor de Tweede Wereldoorlog. Wij staan open voor belangstellenden die voorlichting en informatie wensen te ontvangen. Daarbij wordt bewust gestreefd naar een laagdrempelige opstelling. Het feit dat het OVCG in het pand van de Groninger Archieven kantoor houdt draagt hier op positieve wijze aan bij.

Verzoeken om informatie

Het OVCG wordt vaak benaderd door nakomelingen van de oorlogsgeneratie die vragen hebben over het (verzets)werk/gedrag van ouders en grootouders in de oorlog. Die persoonlijke interesse bewijst het nut van een daarop betrekking hebbend archief dat beschikt over informatie en documentatie. Iedereen kan bij het OVCG terecht met (zoek)vragen. Over familieleden in het verzet bijvoorbeeld of bekenden die naar een kamp zijn weggevoerd. Het komt regelmatig voor dat het OVCG over informatie beschikt die bij de familie onbekend is gebleven.

In 2017 zijn wederom honderden zoekvragen binnengekomen. De meeste vragen komen uit Nederland, maar af en toe weten ook geïnteresseerden uit België of Canada de weg naar het OVCG te vinden. De cijfers van de Groninger Archieven laten ook weer zien dat de collectie verzetskaarten van het OVCG zeer vaak geraadpleegd wordt.

Website en Facebook

Het OVCG zet zowel haar website als haar Facebookpagina in om informatie met een breed publiek te delen. Het laatste nieuws over activiteiten en inhoudelijke kennis worden hier gepresenteerd.

Met een bereik van 3.000 personen, 729 individuele 'vind-ik-leuks' en 720 volgers is Facebook het belangrijkste sociale medium van het OVCG. Het aantal volgers is sinds 2016 met 140 volgers toegenomen. Wij gebruiken Facebook voor het aankondigen van evenementen, het verspreiden van nieuws en het tonen van foto's en objecten uit onze collectie. Vooral dit laatste slaat goed aan bij het publiek.

Nieuwsbrief

Daarnaast is het OVCG in 2017 begonnen met een nieuwsbrief. Deze is in het leven geroepen om ook de geïnteresseerden zonder Facebook op de hoogte te houden van alle activiteiten en projecten die worden ontplooid. Er zijn inmiddels drie nieuwsbrieven verschenen en 125 mensen zijn geabonneerd.

Tentoonstellingen

Expositie Groningen '40-'45

In de tentoonstelling Groningen 40-45 is de geschiedenis van de bezetting en de bevrijding van onze provincie bijna tastbaar. Een selectie van de foto's uit het gelijknamige fotoboek werd in deze tentoonstelling aangevuld met historische voorwerpen en archiefstukken.

De tentoonstelling was in april en mei te zien in de hal van de Groninger Archieven en is samengesteld door het OVCG en RHC Groninger Archieven, aangevuld met bruiklenen van het Groninger Museum, Museum 40-45 Harkstede en andere particulieren. De tentoonstelling was gratis toegankelijk. De 650 leerlingen die het "Tweede Wereldoorlog Dichterbij" project volgden, bekeken deze tentoonstelling, samen met de bezoekers van de Groninger Archieven in de maanden april en mei.

Expositie Winschoten

In samenwerking met historica en tentoonstellingsmaker Willy van der Schuit is door het OVCG de expositie Mazzeltof! Het Oldambt 1940-1945 ingericht. Van 6 april tot en met 7 mei was in de hal voor de Rabozaal in de Klinker de tentoonstelling over het Oldambt tijdens de Tweede Wereldoorlog te bekijken. Centraal stonden persoonlijke verhalen van enkele Joodse inwoners en verzetsmensen uit Winschoten en omgeving. Deze oorlogsverhalen werden geïllustreerd door persoonlijke objecten en foto's. Naast deze persoonlijke verhalen kwamen de bezoekers meer te weten over het dagelijks leven in oorlog, bijvoorbeeld over rantsoenering, het inleveren van radio's en fietsen en het weghalen van de klokken uit de kerken.

De geschiedenis van Joods Winschoten stond echter centraal. Na Amsterdam had Winschoten het hoogste percentage Joodse inwoners van heel Nederland, namelijk 10 procent. Een paar jaar later was deze gemeenschap vrijwel geheel uitgeroeid: uit Winschoten en directe omgeving verdwenen meer dan 500 Joden.

Expositie Stadskanaal

Het OVCG leverde in 2017 ook bruiklenen aan het Streekhistorisch Centrum in Stadskanaal voor de expositie over het Stadskanaalster Achterhuis, over de familie Drenth die in de Tweede Wereldoorlog 16 onderduikers hielp waaronder 13 joodse mensen.

Expositie over Professor Cleveringa

Het OVCG werkte in 2017 mee aan de tentoonstelling 'Damster Vrijheid, Prof. Rudolph Pabus Cleveringa' in het Museum Stad Appingedam.

Rudolph Pabus Cleveringa werd in 1894 geboren in Appingedam. Hij is met name bekend vanwege de rede die hij in 1940 heeft gehouden tegen de ontslagmaatregel van de Duitse bezetters, waarbij zijn Joodse collega's van de Universiteit in Leiden werden verbannen.

Audiovisuele presentaties

Documentaire Drieluik over Joodse Geschiedenis in Oldambt tijdens Tweede Wereld oorlog.

In 2017 maakte Liefke Knol in opdracht van het OVCG een drieluik over Joodse Geschiedenis in Oldambt tijdens Tweede Wereld oorlog. Twee van deze documentaires zijn op 4 mei uitgezonden op RTV Noord.

De eerste heet "Arent Levie, een verzwegen familiegeschiedenis". Wie de zoektermen 'Arent Levie' en 'Nieuwolda' intikt op www.joodsmonument.nl krijgt bovenstaande, summiere informatie. Maar Arent Levie wás niet alleenstaand. Hij had een relatie met een niet-joodse vrouw, waarmee hij twee kinderen kreeg. Levie werd in 1942 in Auschwitz vermoord. Zijn kinderen – twee jongens - groeiden op onder een andere achternaam. Over Arent Levie spraken zij nauwelijks, ook niet met hun eigen kinderen. Eén van die kinderen – Tieneke Beukema uit Noordbroek – ontrafelt nu stukje bij beetje haar verzwegen familiegeschiedenis.

"'Frits Kroon', onderduiker in Oostwold" gaat over een Joodse onderduiker in Oostwold. In 1942 krijgen kinderen in Oostwold een nieuw klasgenootje: 'Frits Kroon': zogenaamd een evacuée uit Rotterdam, maar in werkelijkheid een Joods jongetje dat ondergedoken zit in de gereformeerde pastorie van dominee Wouter Albert Krijger. Dankzij dominee Krijger, die diep in het verzet zit, overleeft Fred van Dam de oorlog. Hij keert na de bevrijding terug naar zijn eigen ouders, die met hun gezin een nieuw leven opbouwen in Leeuwarden. Over de oorlog wordt nauwelijks gesproken en Freds herinneringen aan Oostwold verdwijnen. Maar dan, meer dan 65 jaar later, komt Fred van Dam bij toeval weer in contact met zijn onderduikfamilie. Eindelijk komt hij meer te weten over zijn tijd in het dorp en de mensen die hem gered hebben.

De laatste documentaire van het drieluik, "Willem Dresselhuys, 'Nooit zullen wij vergeten'", laat Willem Dresselhuys zien, eigenaar van de voormalige synagoge in Winschoten. Dit markante gebouw is één van de belangrijkste sporen van de bloeiende Joodse gemeenschap die Winschoten ooit kende. Willem is zelf deels van Joodse afkomst. Veel familieleden van zijn moederskant zijn in de oorlog vermoord.

Publieksactiviteiten

Onderwijsbeurs Utrecht 27 Januari

Als onderdeel van het landelijke educatie platform WO2 stond het OVCG op de onderwijsbeurs in Utrecht.

Literaire Avond in samenwerking met het Groninger Forum 1 Mei

Op deze avond gaven de schrijvers Ron van Hasselt en Marjan Brouwers een korte lezing over hun boeken. Het daarop volgende vraaggesprek werd geleid door de coördinator van het OVCG. Het was een geslaagde bijeenkomst voor rond de zestig belangstellenden.

Actie Niet Weggooien 3 Mei

Zie voor deze activiteit bij Collectie en nieuwe aanwinsten.

Open Joodse Huizen/ Huizen van Verzet 4 Mei

Het OVCG nam wederom mee aan de manifestatie Open Joodse Huizen/Huizen van Verzet. Coördinator van het OVCG Anna van der Molen en voormalig voorzitter van het OVCG Deddo Houwen vertelden deze dag over een Groningse verzetsheld.

Noordelijke Netwerkdag Oorlogsbronnen Westerbork 6 Juni

De Noordelijke Netwerkdag Oorlogsbronnen wordt jaarlijks georganiseerd door Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Het Fries Verzetsmuseum en het OVCG. De locatie was dit jaar kamp Westerbork.

Presentatie educatief project 4 mei 14 Juli

PABO studente Rosalie Balkema presenteerde tijdens deze bijeenkomst een opzet voor een educatief project om meer kinderen te betrekken bij de 4 mei herdenking. Deze bijeenkomst werd geleid door de voorzitter van het OVCG, Frank Vermeer.

Bob Houwen Lezing 29 November

In 2017 werd de eerste Bob Houwen lezing georganiseerd. Het OVCG wil vanaf 2017 jaarlijks, rondom de dag van oprichting, een lezing organiseren die te maken heeft met de thematiek van oorlog en herinnering. Deze lezing is genoemd naar de oprichter van het OVCG, verzetsman Bob Houwen. De eerste Bob Houwen lezing, getiteld 'Verzet tegen wil en dank.', werd gegeven door Prof. Dr. Doeko Bosscher, verbonden aan de RUG. De avond was zeer succesvol, de hal van de Groninger Archieven was tot op de laatste stoel bezet.

Collectie en nieuwe aanwinsten

Actie Niet Weggooien

De generatie die de Tweede Wereldoorlog daadwerkelijk bewust heeft meegemaakt is veel kleiner geworden en daarmee ook het aantal objecten, dat als herinnering aan de oorlogsdagen bewaard wordt. Vaak wordt er ook veel weggegooid.

Sinds 2006 neemt het OVCG deel aan de landelijke Actie 'Niet Weggooien' waarbij wordt opgeroepen materiaal uit oorlogstijd in te leveren. Zestien Oorlogsmusea en Herinneringscentra besteden jaarlijks aandacht aan ANW. Het OVCG maakt ook deel uit van

de werkgroep ANW, samen met het Herinneringscentrum Kamp Westerbork, NIOD, en het Indisch Herinneringscentrum Bronbeek. De werkgroep stelt het beleid vast en organiseert de jaarlijkse activiteiten.

Objectencollectie

Het OVCG beschikt eveneens over een uitgebreide collectie objecten uit oorlogstijd, zoals militaria, huishoudelijk materiaal, schaarstemateriaal, propagandamateriaal, onderscheidingen en textilia. Het OVCG is geen museum. Daarom stellen wij onze objectencollectie beschikbaar aan historische verenigingen en musea en zetten wij onze collectie in voor educatieve projecten en tentoonstellingen. De praktijk wijst uit dat wij onvoldoende middelen hebben om onze eigen objectencollectie tentoon te kunnen stellen en voldoende te onderhouden. Wij kiezen derhalve voor een terughoudender verzamelbeleid op het gebied van 3d-voorwerpen. Het project Digitaal Museum is voor het OVCG een mooie manier om de bijzondere objecten die wij ons bezit hebben toch tentoon te stellen voor een groter publiek.

Een selectie van belangrijke aanwinsten in 2017:

- Foto vriendinnen in oorlogstijd met Joods meisje
- Boek Die Niederlande im Umbruch der Zeiten met handtekeningen Groningse SS-ers.
- Valse persoonsbewijzen Bien Vegter

Samenwerking

In 2017 nam het OVCG deel aan het reguliere overleg tussen de Nederlandse oorlogs-herinnerings- en verzetsmusea. Het OVCG is vertegenwoordigd in het educatieve overleg en het collectie-overleg WOII.

Ook nam het OVCG zitting in de werkgroep Actie Niet Weggooien, samen met Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Indisch Herinneringscentrum Bronbeek en het NIOD.

Net als voorgaande jaren werkte het OVCG in 2017 structureel en in het kader van specifieke projecten samen met diverse partners, waaronder onder andere:

- Airborne Museum Hartenstein
- A moving company
- Battlefield Tours Joël Stoppels
- Canadian Allied Forces Museum
- Cultuur Click Groningen
- Cultuur Educatie Stad
- Dagblad van het Noorden
- Gemeente Pekela
- Gemeente Groningen
- Gronings Audiovisueel Archief (GAVA)
- Groninger Forum
- Groninger Museum
- Erfgoedpartners Groningen
- Fries Verzetsmuseum
- Hanzehogeschool Groningen
- Herinneringscentrum Kamp Westerbork
- Huis van de Groninger Cultuur
- Liefke Knol AV Producties
- Menso Alting College
- Museum Stad Appingedam
- Museumtechnische Werken Groningen
- Nationaal Archief
- Nationaal Bevrijdingsmuseum 1944-1945
- Nationaal Comité 4 en 5 Mei
- NIOD-instituut voor oorlogs- holocaust- en genocidestudies
- OOG Radio en TV
- Oorlogsmuseum Middelstum
- Provincie Groningen
- RHC Groninger Archieven
- RTV Noord
- Rijksuniversiteit Groningen
- Stenden Hogeschool
- Stichting Bevrijdingsbos Groningen

- Stichting Vier 5 Mei / Bevrijdingsfestival Groningen
- Stichting 4 Mei Herdenking Groningen
- Stichting Folkingestraat Synagoge
- Streekhistorisch Centrum Stadskanaal
- Universiteitsmuseum Groningen
- Van Hoek Verhuizingen
- Veenkoloniaal Museum
- De Verhalen van Groningen
- Verzetsmuseum Amsterdam
- Historisch Onderzoeksbureau Willy van der Schuit

Bestuur en medewerkers

Het bestuur van het OVCG bestond in 2017 uit de volgende personen:

*De heer mr. dr. F.R. Vermeer te Winsum, (14 december 2016 - heden)
Voorzitter, jurist en oud-docent bestuursrecht RUG*

*De heer drs. H.L. Hofstra te Groningen, (29 maart 2010 - heden)
Vicevoorzitter, bestuurssecretaris College van Bestuur Hanzehogeschool Groningen*

*Mevrouw R. Zuidema MA te Groningen, (27 oktober 2016 - heden)
Secretaris, historica*

*Mevrouw drs. J.C.M. van Schie te Groningen, (13 december 2012 - heden)
Penningmeester, wethouder gemeente Hoogezand-Sappemeer*

*De heer dr. S. van der Poel te Groningen, (24 september 2015 – heden)
Algemeen lid, universitair docent eigentijdse geschiedenis RUG*

Advies

*De heer drs. E. de Jonge te Groningen,
Directeur Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven*

Medewerkers

*Mevrouw drs. A. van der Molen te Groningen, (01 september 2016 – heden)
Coördinator, (0,55 fte) historica*

Het OVCG heeft geen medewerkers in dienst met een salariëring boven of op de Balkenendenorm.

Stagiairs

Wim Orsel liep van 6 februari 2017 t/m 5 mei 2017 stage bij het OVCG vanuit de master Geschiedenis aan de RUG.

Raisa de Rooij liep van 15 mei 2017 t/m 31 augustus 2017 stage bij het OVCG vanuit de master Geschiedenis aan de RUG.

Werkervaringsplaats

Vanaf 16 oktober 2017 heeft Daniëlle Scheweer een werkervaringsplaats bij het OVCG vanuit Museumtechnische werken.

Vrijwilligers

*De heer Klaas Niemeijer
Vrijwilliger collecties en inlichtingen*

Mevrouw Anita Selen - Boonstra

Vrijwilliger projectondersteuning en communicatie

*Mevrouw Mariëlle Smallenbroek
Social Media en PR*